

עין משפט גד מצוה

יד א מיי פ"ח מהלכות נדרים הלכה ח סמג לאון רמב תוש"ע י"ד סומן גלב ספי"ג וספי"ג לו ונהב"ש"ג צפקוין נדרים פ"י סימן ין:
גז ב מיי פ"ב מהלכות מצוות הלכה ז יח:
גז ג מיי פ"ב מהלכות נדרים הלכה ז סמג לאון רמב תוש"ע י"ד סומן גלב ספי"ג נה:
י ד מיי פ"ב מהלכות מצוות הל' יב תוש"ע י"ד סימן קסו ספי"ג עב:
יח ה מיי שם הלכה ח יח ופ"ב מהלכות שנועות הלכה ו:
יט ו מיי פ"ב מהלכות מצוות הלכה יט וע"ש צ"מ:

כ ז מיי פ"ח מהלכות ענינים הלכה ין סמג לאון קמ תוש"ע י"ד סימן קסו ספי"ג סד:
כא ח מיי פ"ב מהלכות מצוות הלכה יט:

הגהות הוספות

- ¹צ"ל אם מ"א. 2. י"ל צ"ל אח"כ. 3. דיבור זה שייך למתני' לקמן. 4. י"ל מצוות. 5. י"ל למוצא דמיתסר. 6. י"ל כל כך בעל כח. 7. י"ל מי לא עסקין כ"ו. פירוש שפעמים י"ו. 8. צ"ל שמד אף משאר.

פי' הרא"ש

אבל לא לערכין ולא לנדרים שמפיקין ונודר בעל כרחו של אדון. אי הכי נדרים נמי דיערק קרא בנדרים כתיב גבי נדרים דכי מתסר (בה א"י [בהאי] לא מתסר באחרים לא מצי כייף ליה דאין האדון קפיד על זה ונפשו קנויה לו לנדר זה אבל גז נודר דכי מיתסר בהאי מיתסר כפוליהו בדרתן לעיל פרק הריני נודר מן הגזוגרות מזנו לו את הכוס ואמר הריני נודר ה"ו נודר מצי כייף ליה דאין נפשו קנויה לו לנדר זה דאין האדון רוצה שיחליש כחו ולא יוכל לעשות מלאכה: ואי לא אכיל ליה חליש. ואפילו (הכ"י) אמר אינו כופהו: בגון שיהי חרץ מונח לפניו (וע"ש) (כ"ט)
דבמונעה אכילת החרץ לא כחיש חיליה ואפ"ה פריך ליה ומנין דליכא אלא האי חרץ וכחיש חיליה אי לא אכיל ליה: אלא אמר אבאי הכי קתני למה רבו [צריך] (יכול) לכופו לנודר ואין [צריך] (יכול) לכופו לנדרים דאמר קרא גבי שבות ביטוי יצא להרע לאחרים שאין הרשות בידו שאם נשבע שיכח את פלוגי אף השבועה חלה ונדרים איחקש לשבועה דכתיב או השבע שבועה לאסור אסר הלכך בנדרים אין צורך לכופו דלא חל הנדר כלל שהנדר רע לאירונו שמכחישי את חזו ואינו דאי למלאכה וקרא דלאסור אסר על נפשו

סב:

הומור בעבדים שאינו מיפר נדרי עבדו. שאף בזמירות מוחה ונתנאה שזב לא יכול להמיר כי אם בהמת חכם דוקא:
הפר לעבדו יצא לחירות. שנשמחר ואח"כ משלים היפר לאו דוקא אלא כלומר מיחה:
עבר³ מכנגד פניו שצרכ:
רמ"א לא

ישמה ור' יוסי אומר ישמה. בגמ' מפרש טעמייהו: **למה** רבו בופהו לניזירות **אבל לא לנדרים ולערכין**. כופהו שמוחה על מצוות:
לאסור איסר. צנדרים כתיב ומיהו צפ"ק לנדרים:
(דף ג.) מקשינן מצוות לנדרים:
גבי נדרים דבי מיתסר בהאי לא מיתסר באחריני לא מצי כפי איה. דסגרא הוא להעמיד מיעוטא דמי שנפשו קנויה לו דמיתסר³ בטולה ומתוך כך מיתסח ואין (ה) כל ק"ה כדי לעשות מלאכה ודין הוא שיאמר לנו נכחזו שעבד עליו מי שנפשו קנויה לו:
גבי נדרים נמי מי לא עסקינן דאי לא אכירי הריש אביה. ואפילו הכי קאמר אכל לא לנדרים ואכתי מאי שגא: כגון שהיה חרץ מונח לפניו. שאין טוב לאכילה:
ו**גבי נדרים נמי מי לא עסקינן**? שפעמים יחזק לבז גס צאכילת חרץ אי נמי מי לא עסקינן אהו? צשאר³ דצבים טובים שמחזקינן שאתו:
יצא להרע לאחרים שאין הרשות בידו. ולכן לנדרים אפי' בלא מחאת הרב לא חל הנדר כלל דהיינו הרעת אחרים שמכחיש כמו ואינו חזק למלאכה דילפינן נדרים משבועות דכתיב בהן להרע או להטיב אבל מצוות אף להקטין לנדרים ופירש ה"ר יצחק משום דאמר צפ"ק (לעיל דף ג.) דמזירות חל ואפי' על דבר שאין הרשות בידו כגון דאמר שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נודר כדדרשינן לאסור יין מנזה כיון הרשות אלמא המזירות חל על דבר שאין הרשות בידו ולכן יחול נמי מצוות העבד כל זמן שלא ימחה האדון אבל ודאי אם מיחה לענין זה נדרשו לאסור איסר על נפשו מי שנפשו קנויה לו שמועיל מחמת הרב ואם אינו ענין לנדרים שהרי אינו צריך למחות תנחו ענין למצוות והא דקאמר אכל לא לערכין לא הוי דומיא דאכל לא

לנדרים אלא שלא תועיל מחאת הרב לערכין כלל כי הוא [מהן] מפקיד אס אמר העבד ערכי עלי ולכשישמחרר אז יתנו לו מתנה על מנת שאין לרבו רשות זו ישלם להקדש:
ל"מא בדשמואל קמייפ"ג. דהשתא קס"ד כיון שהעבד צרח מכנגד פניו מסתמא נתייאש הימנו האדון והיינו פרוק:
ר"מ אית ליה דשמואל. דאמר אינו צריך גט שיחרור ולכן לא ישמה שעתה אינו צרשות רבו ולא תועיל לו עוד מחאתו:
ור' יוסי אית ליה דשמואל. וכיון דלא יאל לחירות תועיל לו מחאתו:
דכ"ע אית להו דשמואל דמפקיר עבדו יאל לחירות ואין צריך גט שיחרור והאי עבד צצרח מכנגד פניו לא איירי בצנתייאש ולא חשבינן ליה הפקר ר"מ סבד לא ישמה סבד דאין האדון מקפיד אס יאטער ויתכחש כשאינו אכלו כי היכי דניהוי ליה לער ונהדר לגציה שע"י כן ישזב אכלו כדי לעשות ציין ור' יוסי סבד ישמה קסבר אין טוח לו לרבו שימנע מן היין דליכחוש חיליה ולא יהיה כל כך בעל כח ורואי למלאכה כשיזבז אכלו:

לנדרים אלא שלא תועיל מחאת הרב לערכין כלל כי הוא [מהן] מפקיד אס אמר העבד ערכי עלי ולכשישמחרר אז יתנו לו מתנה על מנת שאין לרבו רשות זו ישלם להקדש:
ל"מא בדשמואל קמייפ"ג. דהשתא קס"ד כיון שהעבד צרח מכנגד פניו מסתמא נתייאש הימנו האדון והיינו פרוק:
ר"מ אית ליה דשמואל. דאמר אינו צריך גט שיחרור ולכן לא ישמה שעתה אינו צרשות רבו ולא תועיל לו עוד מחאתו:
ור' יוסי אית ליה דשמואל. וכיון דלא יאל לחירות תועיל לו מחאתו:
דכ"ע אית להו דשמואל דמפקיר עבדו יאל לחירות ואין צריך גט שיחרור והאי עבד צצרח מכנגד פניו לא איירי בצנתייאש ולא חשבינן ליה הפקר ר"מ סבד לא ישמה סבד דאין האדון מקפיד אס יאטער ויתכחש כשאינו אכלו כי היכי דניהוי ליה לער ונהדר לגציה שע"י כן ישזב אכלו כדי לעשות ציין ור' יוסי סבד ישמה קסבר אין טוח לו לרבו שימנע מן היין דליכחוש חיליה ולא יהיה כל כך בעל כח ורואי למלאכה כשיזבז אכלו:

ט'אלא הכא כיון דלא הפקירו אלא שצרח מחליו לא יאל לחירות כלל וצרשות רציה קאי. והכא צהא קמייפלגי דלמאן דאמר ישמה קסבר כיון דמהדר הדר לרציה לישמי חמרא צכל היכא דאיתיה כי היכי דלא ליכחוש ולא ליהוי פסידא לרציה:
ולמאן דאמר לא ישמה קסבר. אע"ג דלאו כמפקיר עבדו דמי אפילו הכי לא ישמה משום דקנסינן ליה לעצדיה דליהוי ליה לערעא דליהדר גצי דרציה דאי קאי ליה גציה כפי ליה לנישמי חמרא והלכך אמרינן ליה דלא לישמי דאז זמן שהוא צורח מפני רבו בשציל שהוא תקנת רבו ולדברי הכל צמר תקנתיה אילינן:
מתני'

הכותים אין להם פרק תשיעי נזיר

מתני' **חומר בעצדים מצנשים שהוא מיפר נדרי אשמו**. (ל'ואחיה חומר בעצדים מצנשים שאס היפר לאשמו היפר לה עולמית ואפילו נתארמלה או נתגרשה מיפר מעליה כל המצוות לגמרי אבל בעצדים אינו כן כיוון שיאל לחירות משלים לניזירותו שקיבל עליו ומתחיל

ומונה כצמחלה ואם מנה קצת צפני רבו משלים את השאר:
גמ' **למה רבו כופו לניזירות**. (ל'דהשתא הכי משמע לאחיה דבר יכול לכופ את עבדו בזמן שקיבל עליו מצוות לניזיר אכל לא לנדרים ולא לערכין שאם הדירש) צנהאה מפירות פלוני או שאמר ערך פלוני עלי אינו יכול לכופו ונדרו נדר וערכו ערך וכגון שהקנה לו אחר ע"מ שאין לרבו בהם כלום:
מאי שגא גבי נזיר. דיכול לכופו משום דאמר רחמנא לאסור איסר כו':
אי הכי אפילו גבי נדרים נמי. יחא יכול לכופו ולהאכילו בעל כרחו מה שהדירו) ממנו דהאי קרל גצי נדרים (קאי:
גבי נדרים דכי מיתסר צהאי אשכול לא מיתסר צאחרינא לא מאי כפי ליה. משום דלא מכחיש ציה כלל דאפשר ליה צאחריני דכוותה נמי גבי אשמו צהאי גוונא לא מצי מיפר משום דלא הוי דצרים שיש בהן עינוי נפש וכדתנן צפ' אלו נדרים (נדרים דף עט:) פצירות מדינה זו עלי לא יפר ויציל לה ממדינה אחרת אכל גצי מצוות דכי מיתסר צהאי מיתסר צאחריני דתנן צפ' הריני נזיר נתגרוגרות (לעיל דף יא.) מזנו לו את הכוס ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר (ל' הכא נמי גבי אשכול כיון דאמר הריני נזיר ממנו ה"ו נזיר והוי הפסד לרבו דהוי כחוש ואינו יכול ליערמח יכול לכופו להאכילו בעל כרחו מה שהזיר ממנו דהאי קרא צניזר קאי:
וגצי נדרים. מדקפסיק ותני אכל לא לנדרים מי לא עסקינן דלא איכא אלא האי אשכול למיכל ליה:
דאי לא אכיל חליש. והוי דומיא דמצוות ומאי שגא דהכא כופה והכא אינו כופה:
וגצי ניזירות. (ה) החרץ כי מיתסר מיתסר נמי צאחריני דתנן צפרק (ל' כל כינויי מצוות (לעיל דף ג.) **דלא איכא**. מידעס למיכל ליה אלא האי חרץ:
אלא אמר (י) אצני. הכי קמני

למה רבו צריך לכפותו לניזירות שאס נדר צניזר ואין רבו כופהו הרי זה אסור ציין כל זמן שאינו כופהו לפי שאמרה תורה ואמרת אליהם לרצות את העצדים אכל לענין נדרים (ו)וערכין אינו צריך להפר וערך אין לו שאין גופו קנוי לו וכן צנדרים נמי אפי' (ז)לא כפייה מותר שפשות ציין ולאכול מכל אולכילין:
דאמר קרא להרע או להטיב מה הטובה ראשית אף הרעה ראשית יאל נשבע להרע לאחרים (ו)שאין הרשות בידו. הכא נמי כיון דקמכחיש כי לא אכיל ולא שמי ואיכא הפסד לרבו לא חיללא עליה שבועה:
מתני' **עבר מפנגד פניו**. שצרח מפניו של רבו:
גמ' **רצי מאייר**. דאומר לא ישמה ציין:
איס ליה דשמואל. דאמר כיון שהפקירו רבו יאל לחירות והכא נמי (ח) דצרח יאל לחירות ולא ישמה ציין וצריך לו להשלים מצוות צדקתני צמתניתין. ורצי יוסי דאמר ישמה לית ליה דשמואל דלכתי צרשות רבו קאי ולא כל כמיניה שלא לשמות משום דקמכחיש ואיכא הרעה לרבו:
לא דכולי עלמא איס להו דשמואל. והיכא דהפקירו יאל לחירות

למה רבו צריך לכפותו לניזירות שאס נדר צניזר ואין רבו כופהו הרי זה אסור ציין כל זמן שאינו כופהו לפי שאמרה תורה ואמרת אליהם לרצות את העצדים אכל לענין נדרים (ו)וערכין אינו צריך להפר וערך אין לו שאין גופו קנוי לו וכן צנדרים נמי אפי' (ז)לא כפייה מותר שפשות ציין ולאכול מכל אולכילין:
דאמר קרא להרע או להטיב מה הטובה ראשית אף הרעה ראשית יאל נשבע להרע לאחרים (ו)שאין הרשות בידו. הכא נמי כיון דקמכחיש כי לא אכיל ולא שמי ואיכא הפסד לרבו לא חיללא עליה שבועה:
מתני' **עבר מפנגד פניו**. שצרח מפניו של רבו:
גמ' **רצי מאייר**. דאומר לא ישמה ציין:
איס ליה דשמואל. דאמר כיון שהפקירו רבו יאל לחירות והכא נמי (ח) דצרח יאל לחירות ולא ישמה ציין וצריך לו להשלים מצוות צדקתני צמתניתין. ורצי יוסי דאמר ישמה לית ליה דשמואל דלכתי צרשות רבו קאי ולא כל כמיניה שלא לשמות משום דקמכחיש ואיכא הרעה לרבו:
לא דכולי עלמא איס להו דשמואל. והיכא דהפקירו יאל לחירות

ט'אלא הכא כיון דלא הפקירו אלא שצרח מחליו לא יאל לחירות כלל וצרשות רציה קאי. והכא צהא קמייפלגי דלמאן דאמר ישמה קסבר כיון דמהדר הדר לרציה לישמי חמרא צכל היכא דאיתיה כי היכי דלא ליכחוש ולא ליהוי פסידא לרציה:
ולמאן דאמר לא ישמה קסבר. אע"ג דלאו כמפקיר עבדו דמי אפילו הכי לא ישמה משום דקנסינן ליה לעצדיה דליהוי ליה לערעא דליהדר גצי דרציה דאי קאי ליה גציה כפי ליה לנישמי חמרא והלכך אמרינן ליה דלא לישמי דאז זמן שהוא צורח מפני רבו בשציל שהוא תקנת רבו ולדברי הכל צמר תקנתיה אילינן:
מתני'

דרדשי' מניה מי שנפשו קנויה לו שאינו בכל יחל דברו ואע"פ שנדרו נדר יכול רבו לכופו לעבדו על נדרו ואינו עובר בכל יחל אם אינו ענין לנדרים שהרי לא חל הנדר תנהו ענין לניזירות. ותימה נזיר נמי איחקש לנדרים ונילף מניה דלא חלה עליו ניזירות כלל וי"ל דשאני נזיר דגלי ביה קרא שחל על דבר שאין הרשות בידו כגון אם אמר שבועה שאשתה יין וחזר ואמר הריני נזיר כדרדשינן מין [ושכר] לאסור (מת) [יין] מצוה כיון [הרשות] הלכך חלה נמי לניזירות עליו אע"פ שאין הרשות בידו להרע לאדון אבל הרב כופהו משום דלאסור אסר על נפשו אינו ענין לנדרים דלא חל הנדר כלל ותנהו ענין לנזיר לומר אע"ג דחלה עליו ניזירות הרב כופהו ואינו עובר משום כל יחל ולערכין אינו יכול לכופו דמה מפקיד האדון אם הוא אומר ערכי עלי אם יתחרור או יתן לו אחר ע"מ שאין לרבו רשות בו ישלם. לימא בדשמואל קמייפלי דס"ד דכיון שברח העבד נתייאש הימנו והיינו הפקר ר"מ אית ליה דשמואל דאמר אין צריך גט שיחרור וכיון שיצא לחירות צריך להשלים ניזירותו לא דכ"ע אית להו דשמואל והכא בשבילי שעבר מפניו לא נתייאש ממנו עדיין ומ"ד ישמה משום דמצפה האדון שיצמאנו ורחירזו וניהא ליה שישהה יין כדי שלא ימצא כחוש בשוכו ומאן דאמר לא ישמה משום דניהא ליה לאדון שיצטרע במניעת היין כדי שימרה לשוכ אילוי ואז ישמה יין:

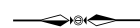
מסורת הש"ס

(א) [מוספתא ספ"ו],
(ב) [במוספתא איתא ולא לשבועות],
(ג) [לעיל סא.],
(ד) גיטיין לת. יצמות מת.
קדושין עב. (ה) [גדר רש"ש],
(ו) [שגד רש"ש],
(ז) גי' א"מ הריני נזיר י"א,
(ח) י"ב צ"ל כמ,

תורה אור השלם

1. איש כי יזדר נדר לין או הישבע שבועה לאסור אפר על נפשו לא יחל דברו בכל היצא מפיו יקשה:
במדבר ל ג או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב לכל אשר יקרא האדם בשבועה ועלם ממנו ודוא ידע ואשם לאחת מאלה:
ויקרא ה ד

נוסחת הריב"ן

(א) שצריך להפר לנדר אשמו אכל לא לנדר עבדו כ"ו שהוא מתמיו ולא לחירות ואחיה חומר בעצדים וכו':
(ב) השתא הכי הוא דמשמע כ"ו מצוות אכל:
(ג) נדרים כתיב הפ"ד:
(ד) ה"ו נזיר והוי הפסד:
(ה) גצי מצוות כי מיתסר מן החרץ מיתסר:
(ו) נדרים וצבועות בלא כפייה נמי לא דלא חיללא עליו כ"ו וערכין אינו צריך להפר דערך אין כ"ו מכל אולכילין שאמר על נפשיה הפ"ד:
(ז) לאחרים שאין עליו שבועה

הגהות הב"ח

(א) גבי אלא אמר אבבי כגון שהיה חרץ:
(ב) שם אלא אמר רבא למה רבו:
(ג) רש"י ד"ה גצי מצוות כי מיתסר בהאי חרצין מיתסר נמי צאחריני כל"ל:
(ד) ד"ה אלא אמר רבא הכי קמני וכו' דערך אין לו:

מוסף רש"י

למה רבו כופו לניזירות. כופה את עבדו שלא דיור צניזר, ואם נדר צניזר אחר כן כופהו לשמות יין שגילה לעולם, ואפילו אחר כמה ימים ששמע, ואינו כופה אשמו, שלא מדור כרענן דאמרי צפרק הריני נזיר מן הגזוגרות (לעיל יב:) שאינו מיפר נדה עד שמירה, ואם נדרה אחר כן ולא הפר לה כשעטע שזב אינו כופה ומשתתה אלא מדה נדר (ראמ"ה בשמח). המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שיחרור. להיות מומר בישראל (קדושין עב.)

^[1] (כ) נראה דצ"ל וס'ד דבמועז צעמו מאכילת חרץ לא כחיש חיליה וכו'.